

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Saša Grobelnik

Brezposelnost in zaposlitev mladih po končanem študiju

Primerjava: Slovenija in skandinavske države

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Saša Grobelnik

Mentor: doc. dr. Miroljub Ignjatovič

Brezposelnost in zaposlitev mladih po končanem študiju

Primerjava: Slovenija in skandinavske države

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Brezposelnost in zaposlitev mladih po končanem študiju

Primerjava: Slovenija in skandinavske države

Brezposelnost že od nekdaj predstavlja velik problem vsake države, najbolj pa so izpostavljeni mladi, ki šele vstopajo na trg delovne sile. V diplomski nalogi so najprej predstavljene vrste brezposelnosti in kako se brezposelnost meri. Opisane so značilnosti mladih na trgu delovne sile in okoliščine ter trendi, ki vplivajo na položaj mladih na trgu dela, predstavljeni so tudi ukrepi, ki so namenjeni zmanjšanju brezposelnosti mladih v Sloveniji. V nadaljevanju so opisane razmere glede zaposlovanja mladih v skandinavskih državah. Posebej so opisane države (Danska, Finska, Švedska in Norveška), kako se gibajo stopnje brezposelnosti mladih in s kakšnimi ukrepi jim te države pomagajo pri zaposlovanju. V zadnjem delu naloge je predstavljena primerjava stopenj brezposelnosti mladih med posameznimi državami, kjer so za primerjavo predstavljene stopnje brezposelnosti mladih med leti 2012 in 2014.

Ključne besede: mladi, brezposelnost, trg dela, Slovenija, skandinavske države.

Unemployment and employment of young people after graduating

Comparison: Slovenia and the Nordic countries

Unemployment has always been a major problem of every country, especially are exposed young people who are just entering the labour market. In final thesis there are first presented different types of unemployment and how is unemployment rate measured. There are described characteristics of young people in labour market, circumstances and trends that affect the situation of youth in labour market. There are described actions, which are aimed to reduce unemployment of youth in Slovenia. The following describes the situation regarding employment of young people in the Nordic countries. There are specifically described countries (Denmark, Finland, Sweden and Norway), how is youth unemployment rate moving and how are these countries helping youth with their employment. In the last part of final thesis is comparison of unemployment rates of youth between countries. There are presented comparisons of youth unemployment rate between 2012 and 2014.

Keywords: youth, unemployment, employment, Slovenia, Nordic countries.

KAZALO

1 UVOD	5
2 POJEM BREZPOSELNOSTI	6
2.1 VRSTE BREZPOSELNOSTI	7
2.2 MERJENJE BREZPOSELNOSTI	8
3 SLOVENIJA: MLADI NA TRGU DELOVNE SILE.....	10
3.1 ZNAČILNOSTI MLADIH NA TRGU DELOVNE SILE	11
3.1.1 OPREDELITEV KATEGORIJE MLADIH	11
3.2 OKOLIŠČINE IN TRENDI, KI VPLIVAJO NA POLOŽAJ MLADIH NA TRGU DELOVNE SILE.....	14
3.3 IZOBRAŽEVANJE IN BREZPOSELNOST MLADIH V SLOVENIJI	17
3.4 GIBANJE ŠTEVILA BREZPOSELNIH MLADIH V SLOVENIJI	18
3.5 UKREPI ZA ZMANJŠEVANJE BREZPOSELNOSTI MLADIH V SLOVENIJI	21
4 SKANDINAVIJA: MLADI NA TRGU DELOVNE SILE.....	24
4.1 PRIMERJAVA SKANDINAVSKIH DRŽAV	25
4.2 DANSKA	27
4.3 FINSKA	31
4.4 ŠVEDSKA	32
4.5 NORVEŠKA	34
5 PRIMERJAVA STOPNJE BREZPOSELNOSTI MLADIH MED POSAMEZNIMI DRŽAVAMI	37
6 ZAKLJUČEK IN UGOTOVITVE	41
7 LITERATURA	43

1 UVOD

V zadnjih nekaj desetletjih opazamo, da v naši državi narašča število študentov s končano izobrazbo, vse manj pa je na voljo delovnih mest. Slovenski trg delovne sile je premajhen, da bi lahko zagotovili delovna mesta za vse mlade z visokošolsko izobrazbo, prav tako pa zaradi recesije in finančnih težav, vedno več podjetij zapira svoje obrate. Mladi se zavedajo, da je iskanje službe zelo težko, zato podaljšujejo študij, če je le to mogoče in opravljajo priložnostna študentska dela.

Za izbrano temo diplomske naloge sem se odločila zato, ker me zanima, kakšne možnosti imajo mladi na trgu dela v Sloveniji po končanem študiju in kako imajo to urejeno skandinavske države. Predvsem me primerjava s skandinavskimi državami zanima zato, ker sem velikokrat slišala in zasledila v raznih medijih, da imajo mladi na severu zelo dobre možnosti glede zaposlitve in da bi naj skandinavske države imele zelo dobro državo blaginje. Predvsem pa me tema zanima zato, ker sem tudi sama študentka, ki počasi zaključuje študij in se bom kmalu morala vključiti na trg delovne sile.

V diplomski nalogi bom najprej opisala koncept in vrste brezposelnosti ter kako se brezposelnost meri. V nadaljevanju bom predstavila položaj mladih na trgu dela v Sloveniji in v skandinavskih državah ter predstavila programe za pomoč mladim pri zaposlovanju. Predstavila bom tudi statistične podatke iz Statističnega Urada Republike Slovenije in jih primerjala s tistimi iz skandinavskih držav. Glavni namen naloge je analizirati kakšne možnosti za zaposlitev imajo po končanem študiju mladi v Sloveniji in v skandinavskih državah, ugotoviti kakšne programe zaposlovanja uporabljajo države in kako države pomagajo mladim. Ker je splošno znano, da naj bi imele skandinavske države višji standard življenja in posledično boljše plače, sem mnenja, da mladi tam nimajo težav z zaposlitvijo.

V okviru diplomske naloge sem si zastavila tudi raziskovalno vprašanje, ki pa ga bom po pregledani literaturi na koncu analizirala.

Raziskovalno vprašanje: Zakaj imajo skandinavske države nizko stopnjo brezposelnosti mladih?

2 POJEM BREZPOSELNOSTI

Brezposelnost je ena izmed največjih težav današnjega časa, še posebno pa so prizadeti mladi, ki težko najdejo prvo zaposlitev po končanem študiju. »Brezposelnost diskriminira posameznike in veča socialno diferenciacijo, ker pa je med posamezne kategorije prebivalstva zelo neenakomerno porazdeljena, sproža družbena in politična vprašanja. Sem spadajo predvsem družbena neenakost, marginalizacija in položaj brezposelnih, družbeni konflikti, organiziranost ter moč brezposelnih« (Svetlik 1985). Na brezposelnost vpliva veliko dejavnikov, to pa so predvsem gospodarska kriza, napredujoča tehnologija in komunikacija, zapiranje manjših podjetij in vedno več ljudi, ki imajo nizko izobrazbo.

Po definiciji ILO¹ so brezposelne osebe tiste osebe, ki v poročevalskem tednu niso bile ne zaposlene ali samozaposlene in niso opravile nikakršnega dela za plačilo in (SURs 2013):

- so v zadnjih štirih tednih aktivno iskale zaposlitev in bi jo bile pripravljene takoj sprejeti, če bi jo našle,
- so že našle delo in ga bodo pričele opravljati v času po poročevalskem tednu.

¹ ILO (International Labour Organization) je kratica za mednarodno organizacijo dela.

2.1 VRSTE BREZPOSELNOSTI

Glavne vrste brezposelnosti, ki jih najdemo v gospodarstvu, so frikcijska, strukturna in ciklična brezposelnost, pojavlja pa se še latentna ali prikrita brezposelnost, ki pa je skrita v kategoriji zaposlenih. Posebna oblika brezposelnosti je prostovoljna in neprostovoljna brezposelnost, ki pa je odvisna od fleksibilnosti na trgu dela.

Frikcijska brezposelnost nastane ko ljudje, ki so normalno zaposleni, menjavajo zaposlitev. Značilno je za tiste, ki se veliko selijo med različnimi mesti in regijami in tako iščejo novo zaposlitev. Sem spadajo tudi mladi, ki se šolajo in so začasno brezposelni. Frikcijska brezposelnost je začasna in kratkotrajna, traja pa lahko od enega dneva pa vse do nekaj mesecev (Hrovatin 2002). Tudi, če bi bilo gospodarstvo polno zaposleno, bi se še vedno pojavljala povpraševanja po delovnih mestih, sploh s strani študentov, ki so diplomirali ali pa s strani staršev, ki so ponovno vstopili na trg delovne sile po tem, ko so bili odsotni zaradi rojstva otrok. Ker frikcijsko brezposelni pogosto menjujejo službe, ali iščejo boljše službe, jih večkrat imenujemo tudi prostovoljno brezposelni (Samuelson in Nordhaus 2005).

Zaradi neenake ponudbe in povpraševanja po delovni sili nastaja **strukturna brezposelnost**. Je posledica neenakega gospodarskega razvoja, kadar panoge na eni strani rastejo hitro, na drugi pa počasi. Zaradi vse večjega napredka pri razvoju računalništva in informacijske tehnologije, se je povpraševanje po programerjih in podobnih strokovnjakih povečalo, zmanjšala pa se je potreba po nekvalificiranih in polkvalificiranih delavcih, predvsem zaradi zmanjšanja deleža industrije v bruto domačem proizvodu (BDP). Tisti, ki so strukturno brezposelni, težko sledijo razmeram in spremembam na trgu delovne sile, zato za prestrukturiranje pogosto poskrbi država s programi aktivnega zaposlovanja (Hrovatin 2002).

Zaradi gospodarskih ciklov nastaja **ciklična brezposelnost**. Kadar stopnja rasti BDP pada ali pa je negativna in ko gospodarska aktivnost raste, se zmanjšuje celotno agregatno povpraševanje po delovni sili. Veliko panog zmanjšuje proizvodnjo in odpušča delavce, zato se brezposelnost, ne glede na vrsto dela, pojavlja med vsemi kategorijami zaposlenih (Hrovatin 2002).

Razlike med frikcijsko, strukturno in ciklično brezposelnostjo pomagajo ekonomistom diagnosticirati splošno stanje na trgu dela. Visoke stopnje frikcijske in strukturne brezposelnosti se lahko pojavijo kljub temu, da je celotni trg dela v ravnovesju. Ciklična brezposelnost pa se zgodi v času recesije, ko zaposlenost pade kot posledica neravnovesja med agregatno ponudbo in povpraševanjem (Samuelson in Nordhaus 2005).

V **prikrito ali latentno brezposelnost** pa spadajo tisti, ki niso zaposleni oziroma aktivni na trgu delovne sile, a so se pripravljene zaposliti v primeru da se ponudi možnost. Te osebe niso aktivne pri iskanju zaposlitve, ker so nad iskanjem dela obupale (Svetlik 1985).

2.2 MERJENJE BREZPOSELNOSTI

Prebivalce neke države lahko glede na različne funkcije, ki jih opravljajo, razdelimo v več skupin, in sicer so to zaposleni, brezposelni in neaktivno ali vzdrževano prebivalstvo.

Med **zaposlene** spadajo vsi tisti, »ki opravljajo kakršnokoli plačano delo, ne glede na to ali so na dopustu, bolniški ali pa koristijo dopust. To so predvsem tisti, ki so zaposleni za nedoločen ali določen čas in so vpisani na Zavodu za zaposlovanje kot zaposleni« (Hrovatin 2002).

Brezposelni so ljudje brez zaposlitve, ki pa jo aktivno iščejo. V Sloveniji morajo biti brezposelni prijavljeni na Zavodu za zaposlovanje, saj je naša država glede prijave zelo stroga. Tisti brezposelni, ki niso prijavljeni, niso zajeti med brezposelne. Zato se lahko zgodi, da je kategorija neprijavljenih brezposelnih manjša od dejanskega števila brezposelnih.

Med **neaktivno ali vzdrževano prebivalstvo** pa uvrščamo mladino, ki se šola, upokojence, gospodinje, dolgotrajno bolne in ljudi, ki ne marajo delati.

Stopnjo brezposelnosti izračunamo tako, da število nezaposlenih delimo s celotno delovno silo oziroma aktivnim prebivalstvom. Aktivno prebivalstvo dobimo tako, da od celotnega prebivalstva odštejemo tiste, ki ne delajo. Ostanejo nam zaposleni in nezaposleni (Hrovatin 2002). Strašek definira stopnjo brezposelnosti kot število brezposelnih, ki si želijo zaposlitve, pa je nimajo, izraženo kot odstotek aktivnega prebivalstva (t.j. osebe stare 15 let in več, ki

želijo zaposlitev). S pomočjo ankete ugotavljajo število brezposelnih, in sicer merijo delovno aktivnost na osnovi merila »vsaj ene ure dela za plačilo na teden« (Strašek 2002).

Ko merimo stopnjo brezposelnosti, se lahko zgodi, da pride do precenjevanja oz. podcenjevanja resnične brezposelnosti. Do tega pride zato, ker med zaposlene uvrščajo delno zaposlene (part-time), kljub temu, da ne delajo polni delovni čas. Do precenjevanja prihaja zaradi več razlogov (Strašek 2002):

- osebe, ki ne želijo dela se pretvarjajo, da bi prejemale nadomestilo za brezposelne,
- brezposelni ne želijo dela, razen če ne bi prejeli nerealistično visoke plače,
- tisti, ki jih statistika uvršča med brezposelne, so dejansko »zaposleni« v sivi ekonomiji.

Za merjenje stopnje brezposelnosti se uporabljata dve metodi, in sicer:

- stopnja anketne brezposelnosti
- stopnja registrirane brezposelnosti.

Anketno brezposelnost ugotavljamo s četrletnimi anketami o delovni sili. Anketa se izvaja po navodilih Mednarodne organizacije za delo (ILO) in Statističnega urada Evropske unije (Eurostat). Po tej metodi spadajo med brezposelne osebe tisti, ki v referenčnem tednu niso bili delovno aktivni in aktivno iščejo delo (preko zavodov za zaposlovanje ipd.) in so v naslednjih dveh tednih pripravljani sprejeti delo. »Registrirana brezposelnost primerja število oseb registriranih pri enotah Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje (registrirano brezposelnih), s številom aktivnih po registrskih virih, ki ga poleg registrirano brezposelnih tvorijo še zaposlene in samozaposlene osebe, kot jih mesečno evidentira SURS preko registra delovno aktivnega prebivalstva« (UMAR 2009).

Med registrirano brezposelne osebe štejemo (UMAR 2009):

- osebe, ki niso zaposlene in nimajo zaposlitve,
- osebe, ki so registrirane na Zavodu za zaposlovanje kot brezposelne,
- osebe, ki niso lastniki ali solastniki podjetja, v katerem bi v zadnjem letu bil ustvarjen dohodek za preživetje,
- osebe, ki niso lastniki, zakupniki ali uporabniki drugih nepremičnin, s katerimi se lahko preživljajo,
- osebe, ki nimajo nobenih drugih rednih prihodkov za preživetje.

3 SLOVENIJA: MLADI NA TRGU DELOVNE SILE

Mladinski trgi dela spadajo pod posebne segmente trga delovne sile. Strokovnjaki pravijo, da je pri mladinskih trgih delovne sile na eni strani zaloga mladih, ki se trudijo pri iskanju prve zaposlitve, na drugi strani pa je zaloga delovnih mest, ki so jih delodajalci pripravljene ponuditi mladim. Mladi so že takoj ob vstopu na trg delovne sile v različnih položajih, saj se že takoj po vstopu v zaposlitev pojavijo velike razlike v dohodku in razlike v vrstah zaposlitve. Prisotna je tudi diferenciacija med tistimi, ki opravljajo predvsem netipične fleksibilne oblike zaposlitve in tistimi, ki jim uspe najti trajnejšo zaposlitev. »Mladost predstavlja eno izmed glavnih značilnosti kategorije mladih na trgu delovne sile in je predstavljena kot obdobje različnih prehodov in vključevanja v različne vloge, ne le na delovnem področju, ampak tudi pri oblikovanju različnih socialnih in osebnih odnosov« (Svetlik in drugi 2002).

Mladi imajo po končanem študiju veliko najnovejšega znanja, zato je to ena izmed njihovih prednosti ko vstopajo na trg dela. Trajanje študija oz. izobraževanja se podaljšuje, zato mladi prihajajo na trg dela z vedno bolj celovitim in vsestranskim znanjem. S tem ko se podaljšuje izobraževanje, pa se spreminjajo tudi vsebine izobraževanja, ki vključujejo spretnosti in pridobivanje kompetenc, kot so na primer uporaba računalnika, komunikacijske spretnosti, skupinsko delo in aktivna uporaba tujih jezikov med izobraževanjem. Vseeno pa je veliko mladih takšnih, ki poskušajo vstopiti na trg dela z nizko, neustrezno izobrazbo ali pa izobrazbe sploh nimajo (Svetlik in drugi 2002).

3.1 ZNAČILNOSTI MLADIH NA TRGU DELOVNE SILE

3.1.1 Opredelitev kategorije mladih

»Glavna značilnost kategorije mladih na trgu delovne sile je mladost kot obdobje različnih prehodov in vključevanja v različne vloge, ne le na delovnem področju, ampak tudi pri oblikovanju različnih socialnih in osebnih odnosov« (SURs 2013). Urad Republike Slovenije za mladino in Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje uvrščata med mlade vse tiste, ki so stari od 15 do 29 let, nasprotno pa Združeni narodi štejejo med mlade tiste, ki so stari od 15 do 24 let (SURs 2013). »Pojma mladost in mladina predstavljata kompleksni družbeni pojmovni, ideološki in simbolni konstrukciji, s katerima skuša družba opredeliti proces prisvajanja in sprejemanja obstoječe kulture in družbe pri novih generacijah, pa tudi člani teh generacij skušajo s temi pojmi razumeti sami sebe in svoj življenjski proces.« (Ule 1996).

Mladost kot sociološki pojem lahko razdelimo na tri obdobja, in sicer adolescenca, post adolescenca in mlajša odraslost.

Adolescenca pomeni klasično mladost, kamor uvrščamo mlade med 14. in 19. letom starosti. Naslednja stopnja je **post adolescenca** in zajema mlade v starosti od 20 do 24 let, zadnje obdobje pa predstavlja **mlajša odraslost**, kamor uvrščamo vse mlade stare med 25 in 29 let (Ule 1996).

Mladost pogojuje tri sklope značilnosti, ki so pomembni za delodajalce, in sicer:

- znanje,
- delovne izkušnje,
- značilnosti, ki so posledica socializacije (sociokulturni kapital) ali osebnostnih lastnosti.

a.) Znanje

Ko mladi zaključijo izobraževanje, vstopijo na trg delovne sile, njihova največja prednost pa je najnovejše znanje. Ker znanje hitro zastareva, posledično pa zastarevajo tudi proizvodne tehnologije, je potrebno znanje konstantno obnavljati in dopolnjevati. Mladi z najnovejšim znanjem so v prednosti pred tistimi, ki so znanje pridobili več časa nazaj. Za svoje izobraževanje porabijo vedno več časa, zato na trg delovne sile prihajajo z vedno bolj celovitim znanjem. Ker pa se izobraževanje podaljšuje, prihaja posledično do sprememb na področju vsebin izobraževanja, katere vključujejo tudi spretnosti in pridobivanje kompetenc, ki jih zahteva spreminjajoča se narava dela (uporaba računalniške tehnologije, delo v skupinah, spretnost komuniciranja,...). Mladi v času šolanja pridobijo veliko novega znanja in spretnosti, prav tako si pridobijo tudi sklop spretnosti in kompetenc, ki so posledica načina odraščanja v sodobnih družbah. Mladi si veliko ključnih značilnosti, po katerih je na trgu delovne sile veliko povpraševanje, pridobijo tudi v prostem času in z zabavo. Te značilnosti so predvsem široka uporaba računalnika in interneta, znanje angleškega jezika, sposobnost iskanja in uporabe informacij. Še vedno pa je veliko mladih, ki na trg dela vstopajo brez izobrazbe, z nizko ali neustrezno izobrazbo. Kljub temu, da raste želja po izobraževanju med mladimi, je v nekaterih evropskih državah (Velika Britanija in južnoevropske države) med mladimi še vedno približno tretjina takšnih, ki so nizko kvalificirani. Še posebno problematična skupina so osipniki. To so tisti, ki so izobraževanje zapustili iz različnih razlogov, še preden so dosegli vsaj srednješolsko izobrazbo ali kvalifikacijo. Ta skupina mladih ima na trgu delovne sile najslabši položaj in imajo zelo malo možnosti za trajno zaposlitev (Svetlik in drugi 2002).

b.) Delovne izkušnje

Ko se mladi zaposlijo, delodajalci sprva gledajo na njih kot na delovno silo, katera ima zelo malo delovnih izkušenj in delovne usposobljenosti. Pripisujejo jim neizkušenost in nezrelost ter so mnenja, da so mladi brez delovne zgodovine, iz katere bi bilo mogoče sklepati na določene delovne lastnosti, kot so stalnost, odgovornost, pripadnost in avtonomnost pri delu. Posledica je nezmožnost delodajalca, da oceni delovne navade in lastnosti mladih in to predstavlja veliko tveganje podjetju, ki naj bi zaposlil mlad kader. Delodajalci to rešujejo tako, da mladim ob vstopu v zaposlitev ponujajo bolj fleksibilne in nestalne oblike zaposlitev. Potrebno je vseeno omeniti, da mladi v večini primerov le niso čisto brez delovnih izkušenj.

Veliko si jih namreč pridobijo pri svojih predhodnih delih in pri pristočasnih dejavnostih (Svetlik in drugi 2002).

c.) Sociokulturni kapital

Ko mladi vstopijo na trg delovne sile, jih med drugim označujejo lastnosti, ki nastanejo zaradi socializacije, predhodnih izkušenj ter osebnostnih lastnosti, in skupaj sestavljajo tako imenovani sociokulturni kapital.

Delodajalci sociokulturnemu kapitalu posameznikov pripisujejo vedno večji pomen, še posebno pri zaposlovanju na področju storitvenega sektorja. Mladi imajo vrsto dejanskih ali pripisanih osebnostnih lastnosti, ki nasprotujoče vplivajo na njihov položaj na trgu delovne sile. Pogosto jim pripisujemo manjšo odgovornost, zahtevnost, nestalnost, nagnjenost h korenitim spremembam utečenih stvari in podobne lastnosti, zaradi katerih so za delodajalce tvegana delovna sila. Po drugi strani pa so mladi veliko dovtetnejši za spremembe v delovnem procesu od starejših delavcev saj so prilagodljivi, inovativni in manj zahtevni, zaradi česar so pripravljeni sprejeti slabše zaposlitve, manj zahtevne glede na njihovo izobrazbo, začasne ali delne zaposlitve, fizično naporne zaposlitve ali dela v slabših delovnih razmerah. Prav te lastnosti mladih pa so v razmerah večje fleksibilnosti trgov delovne sile njihova konkurenčna prednost (Svetlik in drugi 2002).

3.2 OKOLIŠČINE IN TRENDI, KI VPLIVAJO NA POLOŽAJ MLADIH NA TRGU DELOVNE SILE

V zadnjem desetletju različne okoliščine vplivajo na položaj mladih na trgu delovne sile in so posledica povpraševanja po delovni sili in ponudbi. Raziskave so pokazale, da se močno spreminja način prehoda mladih iz šolanja v zaposlitev. Na položaj mladih na trgu delovne sile vplivajo naslednje okoliščine in trendi: znižanje rodnosti v Evropi, spremembe v izobraževalnih sistemih in zviševanje izobraževalnih aspiracij ter spremembe na trgih delovne sile, ki vplivajo na strukturo zaposlitvenih priložnosti za mlade (Svetlik in drugi 2002).

a.) Znižanje rodnosti v večini evropskih držav

»Znižanje rodnosti v preteklih desetletjih se v večini evropskih držav kaže v manjših pritokih mladih na trg delovne sile. Ob siceršnjih visokih stopnjah brezposelnosti mladih, je posledica manjših pritokov mladih na trg delovne sile predvsem zniževanje stopenj mladinske brezposelnosti« (Svetlik in drugi 2002). Projekcija prebivalstva, ki so jo naredili v sredini devetdesetih let je pokazala, da lahko veliko izgubo delovne sile pričakujemo v letu 2015. Gre za projekcijo, narejeno ob predpostavkah nespremenjene (sorazmerno nizke) imigracije, zmerne gospodarske rasti in zmerne rasti produktivnosti ter nizkega koeficienta rodnosti. Ker se rodnost niža, v razvitih družbah drugače gledajo na mlade, saj le-ti postajajo naložba prihodnosti (Svetlik in drugi 2002).

b.) Spremembe v izobraževalnih sistemih in zviševanje izobraževalnih aspiracij

Iz leta v leto se področje dela in zaposlovanje spreminjata, to pa vpliva na odnos držav do izobraževalnih sistemov in spreminjanje vsebine izobraževalnih programov. Po 2. svetovni vojni so se še desetletja poudarjali enakost dostopa do izobraževanja in enakost možnosti ter socialni in mobilnostni učinki izobraževalnih dosežkov, konec osemdesetih in začetek devetdesetih pa se pojavijo vprašanja povezana z učinkovitostjo izobraževalnih sistemov v povezavi z ekonomskimi sistemi.

Evropske države so v osemdesetih in devetdesetih letih izvajale reforme svojih izobraževalnih sistemov. Poudarjali so predvsem sisteme poklicnega izobraževanja in usposabljanja, ki naj bi postali bolj odzivni z vidika potreb po delovni sili. V Sloveniji je reforma izobraževalnega sistema močno vplivala na sam izobraževalni sistem in z njim povezane institucionalne spremembe. Prenovili so se tudi vzgojno-izobraževalni programi v vrtcih in v osnovnih ter srednjih šolah. »Ker so začeli vedno bolj poudarjati pomen izobrazbe in usposobljenosti na trgu delovne sile, je to povzročilo rast izobrazbene aspiracije med mladimi (in njihovimi starši). Mladi se v vedno večjem številu udeležujejo raznih izobraževanj in usposabljanj na višji in visoki stopnji, zato vedno bolj zavlačujejo z iskanjem službe in vstopom na trg dela« (Svetlik in drugi 2002). Da so mladi tako željni nadaljnega izobraževanja je potrebno razumeti njihove zaposlitvene želje, ki pa so jasno povezane z zaposlitvenimi možnostmi, ki jih imajo. »Zaradi vedno manjših možnosti mladih pri iskanju službe se ti raje odločajo za vlaganje v svojo izobrazbo, posledično pa si tako zagotovijo boljše zaposlitvene možnosti« (Svetlik in drugi 2002).

c.) Spremembe v strukturi zaposlitvenih priložnosti za mlade

Spremembe pri vzorcih aktivnosti mladih se najbolj kažejo v povečevanju dinamike prehodov med šolanjem, brezposelnostjo in zaposlenostjo ter povečevanju fleksibilnosti zaposlitev. Povečana dinamika prehodov mladih med različnimi statusi je tesno povezana s spremembami na trgih delovne sile, ki pa jih prinašajo globalizacija, tehnološki razvoj in povečane potrebe po fleksibilnosti delovne sile. Za mladinske trge delovne sile so v državah Evropske Unije že nekaj časa značilne velike spremembe. Za mlade, ki na novo vstopajo na trg delovne sile oziroma v zaposlitev, je veliko verjetnejše, da jih bodo zajeli novi zaposlitveni vzorci, pomanjkanje delovnih mest in brezposelnost, kot za skupine delovne sile, ki so na trgu že dlje časa. Mladi se ob vstopu na trg delovne sile srečujejo z močno spremenjeno strukturo zaposlitvenih možnosti, ki jo predstavlja predvsem povečanje netipičnih zaposlitev. Za mlade je že tradicionalno značilna večja vključenost v začasna, občasna dela in dela s krajšim delovnim časom. To je posledica izbire mladih, predvsem tistih, ki se še šolajo in poleg tega občasno ali redno opravljajo različna dela, ali pa mladih, ki se še ne želijo stalno zaposliti (Svetlik in drugi 2002).

Položaj mladih in njihove zaposlitvene možnosti so odvisne tudi od makroekonomskih razmer oziroma od gospodarskega in demografskega gibanja.

d.) Gospodarska gibanja

V Sloveniji so gospodarske razmere predvsem zaradi krize, ki se je začela leta 2008, zelo neugodne. BDP se je v obdobju krize, kot glavni kazalnik gospodarske aktivnosti, zmanjšal v dveh letih. V letu 2009 je padel za 7,8 % in v letu 2012 za 2,3 %. Med leti 2008 in 2012 je Slovenija beležila šibko gospodarsko rast, negativni vplivi zmanjšanega tujega povpraševanja v prvih letih krize pa so vplivali na izvozne dejavnosti in z njimi povezane panoge (ZRSZZ 2013).

e.) Demografska gibanja

V Sloveniji se število rojstev zmanjšuje že več desetletij. Leta 1979 se je rodilo več kot 30.000 otrok, že deset let kasneje pa se je rodilo le malo več kot 23.000 otrok. Prelomnica je bilo leto 1992, ko je število rojstev padlo pod mejo 20.000. Rodnost se je po letu 1992 še naprej zmanjševala, leto 2003 pa predstavlja demografsko dno, rodilo se je samo malo več kot 17.000 otrok. Od leta 2008 naprej se je stanje malo izboljšalo, saj se je vsako leto rodilo več kot 20.000 otrok. »Število rojstev se je povečalo zaradi rojevanja obsežne generacije žensk, rojenih v 70-tih in 80-tih letih preteklega stoletja, kmalu pa bodo v obdobje rojevanja vstopile ženske iz številčno zelo šibke generacije rojene v 90-tih letih, zaradi česar se bo po napovedih demografov rodnost kmalu začela ponovno zmanjševati« (ZRSZZ 2013).

3.3 IZOBRAŽEVANJE IN BREZPOSELNOST MLADIH V SLOVENIJI

Število mladih v Evropi upada, po podatkih Eurostata pa naj bi upadel tudi delež mladih v celotni populaciji. Statistični podatki kažejo, da je v letu 2013 študij na višješolskem in visokošolskem izobraževanju v Sloveniji končalo 18.774 diplomantov, kar je skoraj 1.800 manj kot leto prej (SURS 2014).

»Med diplomanti višješolskega in visokošolskega izobraževanja jih je 35 % končalo študij na področju družbene vede, poslovne vede in pravo. To je manj kot prejšnja leta, saj je v letu 2012 bilo s tega področja 40 % diplomantov (glej Tabela 3.1). Četrtnina vseh diplomantov v letu 2013 je končala študij na področjih znanost, matematika in računalništvo ter tehnika, proizvodne in predelovalne tehnologije in gradbeništvo« (SURS 2014).

Ženske so predstavljale kar dve tretjini vseh diplomantov visokošolskega študija. Največji delež so zastopale na področju izobraževalnih ved, izobraževanje učiteljev in zdravstvo ter sociala (več kot 80 %). Na področju tehnike, gradbeništva, naravoslovja, matematike, proizvodne tehnologije in računalništva pa so ženske bile v manjšini.

Če pogledamo še bolonjsko izobraževanje in bolonjske študijske programe pa opazimo, da se število diplomantov povečuje, v letu 2013 so predstavljali kar dve tretjini vseh diplomantov (SURS 2014).

Tabela 3.1: Diplomanti višješolskega in visokošolskega izobraževanja, Slovenija, 2013

	Skupaj	Moški	Ženske
Vrsta izobraževanja – skupaj	18.774	7.305	11.469
Višje strokovno	2.349	1.228	1.121
Visokošolsko	16.425	6.077	10.348
visokošolsko strokovno (prejšnje)	1.217	577	640
visokošolsko strokovno (1. bolonjska stopnja)	3.177	1.145	2.032
visokošolsko univerzitetno (1. bolonjska stopnja)	5.015	1.791	3.224
visokošolsko univerzitetno (prejšnje)	4.062	1.376	2.686
magistrsko (2. bolonjska stopnja)	1.761	638	1.123
Specialistično	27	10	17
magistrsko (prejšnje)	445	158	287
doktorsko (prejšnje)	415	218	197

Vir: SURS (2014).

3.4 GIBANJE ŠTEVILA BREZPOSELNIH MLADIH V SLOVENIJI

Ko se je leta 2008 začela kriza, je bilo na Zavodu za zaposlovanje prijavljenih več kot 18.000 brezposelnih oseb, v starosti med 15 in 29 let. »V prvem letu krize je število brezposelnih mladih hitro poraslo, njihov delež pa ni bistveno narasel, saj se je med brezposelnimi znašlo tudi veliko število oseb, ki so bile stare 30 let ali več. Delodajalci so omejevali novo zaposlovanje, število zaposlenih pa so zmanjšali predvsem na račun odpuščanja zaposlenih v bolj fleksibilnih oblikah dela« (ZRSZZ 2013). Da se je število brezposelnih mladih tako povečevalo, je vzrok predvsem zmanjšanje števila prostih delovnih mest, mladi pa niso imeli druge izbire kot da so se prijavi na Zavod za zaposlovanje. V času krize je število brezposelnih mladih naraslo, a je bilo vseeno podpovprečno. Če primerjamo z decembrom 2007, je bilo aprila 2013 na Zavodu prijavljenih 18,2 % več mladih v starosti med 15 in 24 let, ter 68,3 % več mladih v starosti med 25 in 29 let. Skupno število brezposelnih se je v istem obdobju povečalo za kar 77,4 % (ZRSZZ 2013).

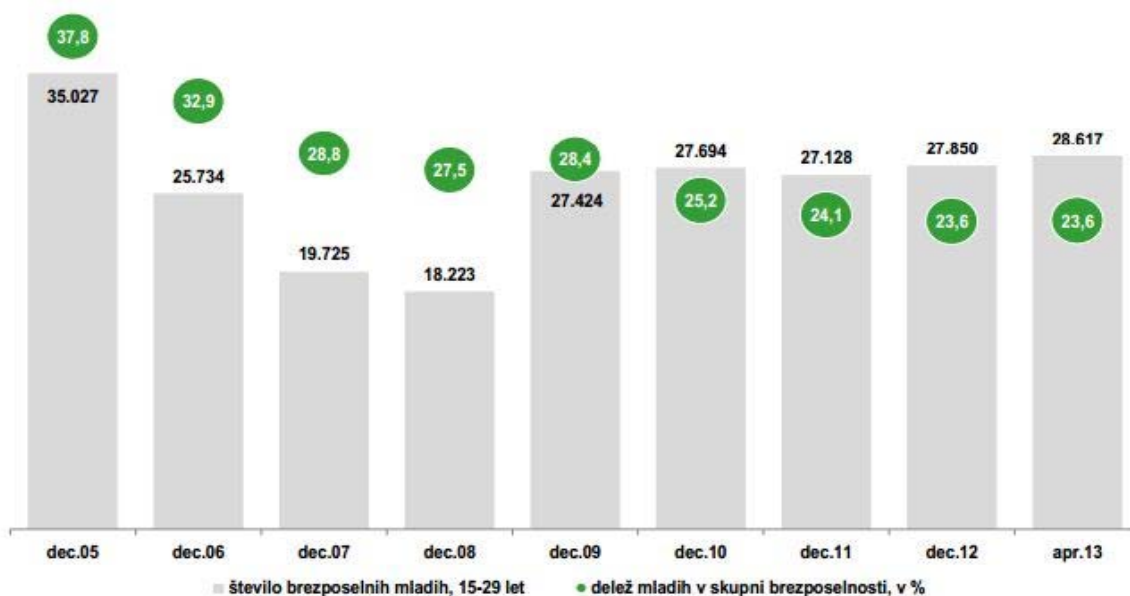
Februarja 2014 se je povečalo število brezposelnih v starosti 15-29 let, in sicer je skočilo iz 23,6 % na 26,1 %. Tako smo imeli v Sloveniji več kot četrtno mladih brezposelnih (RTVSLO 2014).

Junija 2014 so na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje zabeležili 29.174 mladih do 29 let, ki so bili vpisani v evidenco brezposelnih. Število brezposelnih mladih se je tako nekoliko zmanjšalo, če primerjamo število brezposelnih mladih v mesecu januarju (33.920) in v mesecu maju (30.329). Kljub upadanju števila brezposelnih med mladimi pa je položaj mladih na trgu dela v Sloveniji še vseeno slabši kot v letu 2013. Junija 2013 je bilo brez dela 26.792 mladih do 29. leta, kar je 2.382 manj kot junija 2014. Zanimiva je primerjava z letom 2008, ko se je začela finančna in gospodarska kriza. Takrat je bilo meseca junija registriranih brezposelnih mladih samo 15.196, kar 13.978 manj kot junija 2014. Da bi mladim omogočili hitrejšo zaposlitev po končanem študiju, so na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti pripravili program, ki vsaki osebi do 29. leta omogoča zaposlitev in

usposabljanje na delovnem mestu ter številne druge aktivnosti v štirih mesecih po prijavi na Zavod (Dnevnik 2014).

Da je rast števila brezposelnih mladih v starosti od 15 do 24 podpovprečna, vpliva več dejavnikov. »Na vedno manj obsežne generacije mladih v tem starostnem obdobju vplivajo demografske spremembe, veliko večji pomen pa ima vedno večja vključenost mladih v terciarno izobraževanje in pomanjkanje zaposlitvenih možnosti zaradi krize« (ZRSZZ 2013). Mladi podaljšujejo študij, na trg dela pa vstopi večina v drugi polovici dvajsetih let. Generacije so v tem starostnem obdobju obsežnejše, zato je število brezposelnih mladih v tem starostnem obdobju naraslo bolj kot pri mlajših od 25 let.

Slika 3.2: Registrirani brezposelni mladi in njihov delež v skupni brezposelnosti, 2005-2013

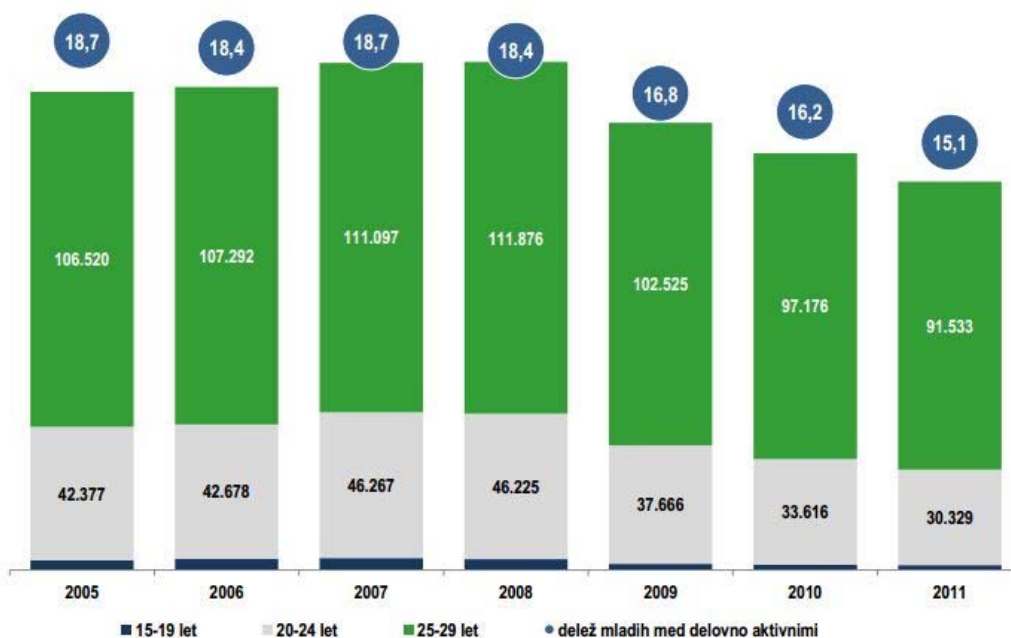

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje v sodelovanju z Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2013).

Velik vpliv na vedno manjše število mladih v starosti 15-24 let imajo demografske spremembe. Mladi se vedno bolj vključujejo v terciarno izobraževanje, kljub temu pa se zaradi krize soočajo z vedno manjšimi možnostmi za zaposlitev. V povprečju mladi po 25. letu vsi večinoma vstopijo na trg delovne sile, prav tako imajo veliko več možnosti da najdejo zaposlitev kot starejši in so se pogosteje pripravljene zaposliti v fleksibilnih oblikah dela (ZRSZZ 2013).

Mladi večinoma pričnejo z iskanjem prve zaposlitve po 20. letu starosti, izjema so študentska in priložnostna dela, s katerimi pričnejo že takoj po 15. letu starosti, najbolj aktivni pri iskanju pa so mladi v drugi polovici dvajsetih let. Slika 3.3 prikazuje podatke o »mladih, ki so delovno aktivni po registrskih virih, kar pomeni da so zaposleni oz. samozaposleni po podatkih Statističnega registra delovno aktivnega prebivalstva (SRDAP). Zaradi vključenosti v izobraževanje med delovno aktivnimi skoraj ni mlajših od 20 let. Dobrih 30.000 delovno aktivnih je bilo starih od 20 do 24 let, več kot 91.000 pa od 25 do 29 let« (ZRSZZ 2013).

Slika 3.3: Delovna aktivnost mladih, 2005-2011

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje v sodelovanju z Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2013

3.5 UKREPI ZA ZMANJŠEVANJE BREZPOSELNOSTI MLADIH V SLOVENIJI

Vsaka država skuša pomagati mladim, da po končanem študiju čim prej dobijo zaposlitev. V Sloveniji je velik problem pomanjkanje delovnih mest, vedno več pa je mladih s končanim šolanjem. V nadaljevanju bom predstavila nekaj programov oziroma ukrepov, s katerimi Slovenija pomaga mladim pri hitrejši zaposlitvi.

1. Jamstvo za mlade

Konec januarja 2014 je bil s strani Vlade Republike Slovenije sprejet program Jamstvo za mlade. Gre za izvedbeni načrt, ki bi ga naj uresničili v obdobju 2014-2015. »S sprejetjem Jamstva za mlade Slovenija jamči, da bo vsaki mladi osebi v starosti od 15 do 29 let ponujena zaposlitev (tudi s pripravništvom), usposabljanje na delovnem mestu, vključitev v formalno izobraževanje ali krajša oblika institucionalnega in praktičnega usposabljanja, v štirih mesecih po prijavi v evidenco brezposelnih oseb pri Zavodu RS za zaposlovanje« (MDDSZ 2014).

Program je namenjen osebam do 29. leta starosti, tudi tistim, ki niso prijavljene na Zavodu za zaposlovanje. Da program lahko normalno deluje in je uspešen, morajo med seboj sodelovati javni organi, zavodi za zaposlovanje, izvajalci poklicnega svetovanja, razne izobraževalne ustanove, službe za pomoč mladim, podjetja, sindikati in delodajalci. Evropski parlament poudarja, da je Jamstvo za mlade »le instrument za zagotovilo, da bodo vsi državljani Evropske Unije in zakoniti rezidenti do 25. leta starosti ter novi diplomanti do 30. leta starosti v štirih mesecih po prijavi na Zavodu za zaposlovanje dobili kakovostno ponudbo za zaposlitev, možnost nadaljnjega izobraževanja ali pripravništvo in opozarjajo, da program ne pomeni takojšnje zaposlitve« (Jamstvo za mlade 2014).

2. Mentorstvo za mlade

S pomočjo programa država skuša pomagati mladim pri prehodu iz izobraževanja k zaposlitvi. Olajša jim dostop do trga dela in poveča zaposlitvene možnosti.

Namen programa je prispevati k večji zaposljivosti in konkurenčnosti mladih ter starejših delavcev, predvsem s pomočjo medgeneracijskega prenosa znanj in izkušenj. Del finančnih sredstev namenja programu Evropska Unija iz Evropskega socialnega sklada, deluje pa tako, da sklad na podlagi javnega povabila izbere delodajalce, pri katerih nato usposobljeni mentorji uvajajo novo zaposlene mlade osebe do 30 let, torej tiste, ki iščejo prvo zaposlitev. Delodajalci preko tega programa pridobijo subvencijo za zaposlitev mlade osebe do 30 let, v kolikor pa zaposlijo novo zaposleno osebo, pa se jim povrnejo stroški za izvajanje mentorstva (Setnikar 2014).

3. Kreiranje delovnih mest

»Ukrep je namenjen spodbujanju delovne in socialne vključenosti ter izboljšanju usposobljenosti in delovnih veščin ranljivih skupin brezposelnih oseb. Izvaja se kot subvencioniranje začasnih zaposlitev in je lahko povezano z usposabljanjem. Izvaja se zlasti pri neprofitnih delodajalcih ali v javnem sektorju« (Svetlik in drugi 2002).

4. Programi javnih del

»Javna dela so ukrep, po katerem posežejo akterji politike zaposlovanja takrat, ko je neskladje med ponudbo delovne sile in povpraševanjem po njej precejšnje, predvsem pa takrat, ko določene kategorije brezposelnih dlje časa ne morejo najti zaposlitve« (Svetlik in drugi 2002). S pomočjo programa javnih del se ob finančni pomoči države lahko oseba, ki je brezposelna, zaposli za določen čas. Namen programa je spodbujanje razvoja novih delovnih mest in ohranitev oziroma razvoj delovnih sposobnosti brezposelnih. Program se osredotoča predvsem na mlade brezposelne, ki nimajo strokovne izobrazbe. »Cilj programa javnih del je ohranjanje in razvijanje delovnih sposobnosti brezposelnih oseb, dvig ravni znanja, sposobnosti in spretnosti brezposelnih oseb, zagotovitev organizirane pomoči brezposelnim pri iskanju zaposlitve in spodbuditi prehod programov javnih del v redno dejavnost in s tem samozaposlitev oziroma redno zaposlitev« (Svetlik in drugi 2002).

5. Štipendiranje

Štipendiranje je sistem financiranja izobraževanja mladih, v katerem tisti mladi, ki se šolajo, prejema določena sredstva v času, ko poteka njihovo šolanje. Da si mladi pridobijo štipendijo, morajo izpolnjevati določene pogoje, od stopnje socialne ogroženosti mladih do pomembnosti kadrov za poslovanje podjetja. Štipendijo lahko podeljujejo različne dobrodelne ustanove, izobraževalne fundacije, podjetja ali pa država sama. Kadar štipendijo podeljuje določeno podjetje, si tako lahko zagotovijo razvoj ustreznih kadrov, štipendistu pa se po končanem študiju lahko omogoči tudi zaposlitev v podjetju (Svetlik in drugi 2002).

6. Pripravnštvo

»Pripravnštvo ureja način vključevanja mladih v njihovo prvo zaposlitev. Veliko mladih začne svojo delovno kariero ravno s pripravništvom. Zakonodaja opredeljuje pripravništvo kot prvo zaposlitev, ki je ustrezno vrsti in stopnji strokovne izobrazbe, njegovo bistvo pa je časovna omejenost« (Svetlik in drugi 2002). Pripravništvo je na nek način zaposlitev za določen čas. Delodajalec ima možnost, da lahko presodi ustreznost delavca, mladi delavec pa ima vpogled v celotni delovni proces določenega podjetja. Pripravništvo je novo vlogo dobilo leta 1991, ko so ga uvrstili v ukrepe aktivne politike zaposlovanja. »Cilj ukrepa je, da država s sofinanciranjem dela stroškov zaposlitve spodbudi delodajalce, da zaposlujejo iskalce prve zaposlitve. Nastal je zaradi pomanjkanja delovnih mest na eni strani in nekonkurenčnosti mladih brez delovnih izkušenj na drugi strani, pomagal pa naj bi pri odpiranju novih delovnih mest ter mladim olajšal pridobivanje prvih delovnih izkušenj« (Svetlik in drugi 2002).

4 SKANDINAVIJA: MLADI NA TRGU DELOVNE SILE

Pogosto slišimo, da naj bi imele severne države boljše pogoje za zaposlovanje in kvalitetnejša ter številčnejša delovna mesta za mlade. K temu naj bi botroval višji življenjski standard ljudi, višje plače in seveda veliko prizadevanje držav za pomoč mladim pri njihovi prvi zaposlitvi.

Skandinavske države so si v mnogo pogledih med sabo zelo podobne. Za podobnost gre predvsem, ko govorimo o usposabljanju in vstopnih pogojih mladih na trg delovne sile. Delež tistih, ki se odločijo za obsežnejši in dlje časa trajajoči študij, je bistveno večji v teh državah v primerjavi z ostalimi. Med tistimi, ki so stari od 15 do 24 let, je delež neaktivnih zelo nizek (Olofsson in Wadensjo 2012).

Vstopni pogoji mladih na trg dela so na Danskem zelo dobri, tudi če jih primerjamo z državami izven območja Skandinavije. Švedska in Finska imata visoko stopnjo brezposelnosti in občutno nižje stopnje zaposlenosti glede na širšo mednarodno perspektivo. Norveška pa ima v primerjavi s Finsko in Švedsko precej boljše razmere na trgu dela za mlade. V zadnjih desetih letih je za mlade postalo vedno težje prebiti se na trg dela. Številne študije kažejo, da se je absolutna in relativna brezposelnost mladih povečala, delež delovno aktivnih pa je od sredine devetdesetih padel (Olofsson in Wadensjo 2012).

Ker je brezposelnost mladih močno narasla po krizi leta 2008, so nordijski politični voditelji v sam vrh svojih programov uvrstili problem brezposelnosti mladih. Vse nordijske države so začele izvajati drage nacionalne programe, s katerimi bi rešili obravnavani problem (Djernaes 2013).

V nadaljevanju si bomo ogledali primerjavo med skandinavskimi državami glede gospodarstva, trga dela in socialnih razmer. Vse to nam bo pomagalo, da si bomo lažje predstavljali razmere na trgu dela za mlade v teh državah.

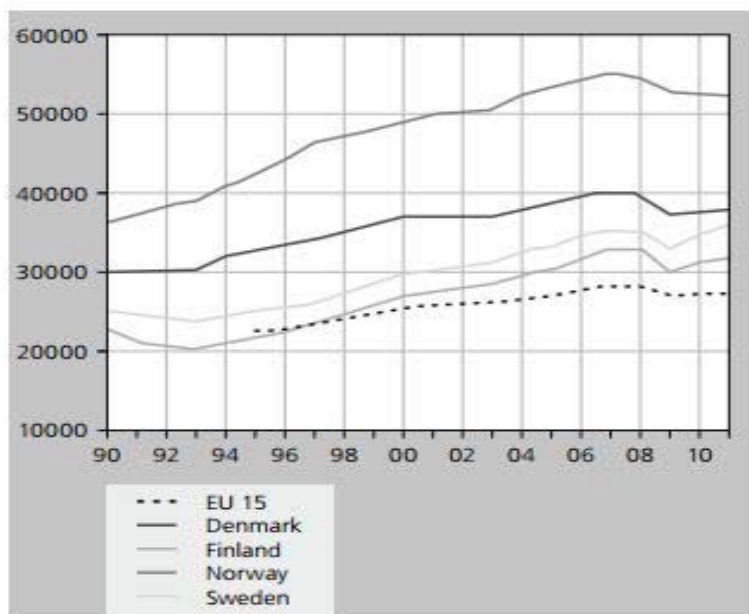
4.1 PRIMERJAVA SKANDINAVSKIH DRŽAV

Da si bomo lažje predstavljali kako deluje gospodarstvo, trg dela in kakšne so socialne razmere v skandinavskih državah, bom le-te predstavila v nadaljevanju.

a.) Gospodarstvo

S sprejetjem ukrepov za gospodarski razvoj lahko rečemo, da so skandinavske države na splošno uspešne. Slika 4.1 prikazuje razvoj BDP na prebivalca od leta 1980 do leta 2011. Na Danskem in Norveškem je BDP na prebivalca višji kot v ostalih skandinavskih državah, in sicer zato, ker je te dve državi kriza v devetdesetih manj prizadela kot ostale države. Gospodarski razvoj Norveške je imel veliko korist zaradi ogromne količine prihodkov od nafte, Danska pa je po krizi leta 1970 doživela stabilno in relativno visoko rast.

Slika 4.1: BDP na prebivalca v evrih, 1990 – 2011

Vir: Youth, Education and Labour Market in the Nordic Countries, november 2012

BDP na prebivalca lahko razdelimo na dve komponenti: produktivnost dela na uro in število opravljenih ur na prebivalca. Kljub temu, da je Finska doživela največjo porast produktivnosti dela (proizvodno vrednost na opravljeno uro) od zgodnjih osemdesetih, je bil razvoj zaposlovanja relativno šibak. Švedska pa je doživela šibak razvoj produktivnosti v letu 1980, ampak še vedno močnejši glede na ostale skandinavske države. Slika 4.1 kaže, da so skandinavske države na splošno uživale dokaj ugoden razvoj od sredine 1990-ih v primerjavi z EU15² (Olofsson in Wadensjo 2012).

b.) Trg dela

Stopnja zaposlenosti v delovni dobi prebivalca je v nordijskih državah zelo visoka, brezposelnost pa je manjša v skandinavskih državah kot v državah Evropske Unije. Izjema je le Finska, kjer je brezposelnost dosegala visoko stopnjo kot posledica razpada Sovjetske zveze v zgodnjih devetdesetih. Stopnja brezposelnosti se je v drugi polovici leta 2008 v vseh nordijskih državah zmanjšala. Švedska in Finska sta v zgodnjih devetdesetih utrpeli velike izgube delovnih mest, tako da je v obeh državah zaposlenost še vedno pod ravtnjo kot v letu 1990. Za vse nordijske države je značilna visoka stopnja zaposlenosti žensk in je tesno povezana z večjim financiranjem otrok in nege starejših, zdravstva ter izobraževanja (Olofsson in Wadensjo 2012).

c.) Socialne razmere

Javna poraba se pogosto meri kot odstotek BDP. Med javno porabo spadajo vladni in občinski izdatki za storitve, kot so šola, nega otrok in starejših, socialne storitve in zdravstvo. V letu 2011 je javna poraba na Danskem znašala 29 % BDP, na Finskem 24 %, 22 % na Norveškem in 26 % na Švedskem. Nordijske države v primerjavi z ostalimi evropskimi državami dajejo večji poudarek na socialni varnosti, kot so pokojnine in druga socialna zavarovanja, nadomestila za brezposelnost in pomoč pri pridobitvi stanovanja (Olofsson in Wadensjo 2012).

V nadaljevanju si bomo podrobneje pogledali statistične podatke glede izobraževanja in zaposlovanja mladih na Danskem, Finskem, Norveškem in Švedskem.

² EU15 združuje petnajst držav, ki so bile v Evropski Uniji pred 1. majem 2004, ko so se nove članice pridružile Evropski Uniji.

Nordijske države so bile med prvimi, ki so začele izvajati program Jamstvo za mlade, zato bomo uspešnost izvajanja programa primerjali tudi s slovenskim.

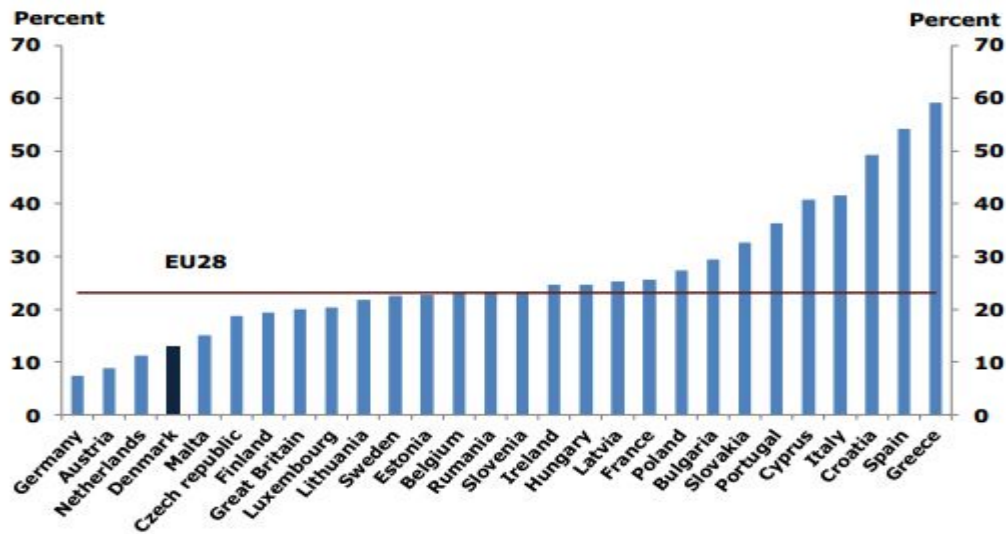
4.2 DANSKA

Danska je v desetletju pred pričetkom gospodarske krize prejela veliko mednarodno pozornost. Doseganje najvišje stopnje zaposlenosti v Evropski Uniji, nizke stopnje brezposelnosti in splošno pozitiven makroekonomski rezultat, je Dansko pripeljalo do naziva najboljše prakse za Evropo. Po letu 2008 je Danska tako kot večina ostalih evropskih držav padla v globoko recesijo, kljub temu pa je še vedno na vrhu, ko govorimo o ekonomski in socialni uspešnosti (Madsen 2015).

Danska je že od nekdaj imela visoke stopnje zaposlenosti za mlade in nizko stopnjo brezposelnosti med mladimi. V veliki meri je to posledica močnega poudarka reformne politike, ki jih je sprejela danska vlada. Tako je bila v letu 2013 stopnja zaposljivosti oseb v starosti med 20 in 24 let 63 %. Za mlade med 15. in 19. letom je stopnja zaposlenosti bila 44 %, kar se lahko primerja s povprečnimi stopnjami za Evropsko Unijo. Po podatkih Eurostata je bila stopnja brezposelnosti mladih v starostni skupini 15-19 let 15,8 %, v starostni skupini 20-24 let pa je bila ta stopnja nižja, in sicer 11,1 %. Najmanjša stopnja brezposelnosti pa je bila v starostni skupini 25-29 let, samo 10 % (Madsen 2015).

Zadnji statistični podatki kažejo, da je bila decembra 2013 na Danskem stopnja brezposelnosti mladih okoli 13 %, le tri države pa so imele stopnjo brezposelnosti nižjo (Glej sliko 4.2). Če primerjamo Slovenijo z Dansko vidimo, da je naša država imela skoraj enkrat večjo stopnjo brezposelnosti mladih v letu 2013 kot Danska.

Slika 4.2: Stopnje brezposelnosti mlajših od 25 let v državah EU28, december 2013

Vir: Ministry of employment Denmark, 2014

Izobraževanje je poseben poudarek danske politike, ki se nanaša predvsem na brezposelne mlade pod 30 let. V letu 2013 je več kot 50.000 oseb pod 30 let prejelo denarno nadomestilo, kar 90 odstotkov teh ljudi pa ni imelo nobene izobrazbe. Z reformo denarnega nadomestila od januarja 2014 se mladim zagotavlja podpora, da začnejo in končajo izobraževanje in se jim nato omogoči vstop na trg delovne sile (Ministry of employment 2014).

Danska brezposelnost mladih je v primerjavi z ostalimi državami Evropske Unije skoraj dvakrat manjša, kar kaže na to, da so bili številni ukrepi učinkoviti. Pričakovati je, da bo večji poudarek na mladih izboljšal njihove možnosti na trgu dela in posledično znižal dansko stopnjo brezposelnosti med mladimi.

Na Danskem je odstotek NEET³ (v starosti 15-29 let) naraščal od leta 2008 do 2011.

Delež NEET se je kar podvojil, in sicer iz 5,5, % na kar 11,1 %, največji problem pa so mladi s srednješolsko izobrazbo (OECD 2013a).

³ NEET je kratica za "Not in Education, Employment or Training" in pomeni, da se oseba ne izobražuje, ni zaposlena in se ne usposablja

Ko govorimo o študiju na Danskem, je dobro omeniti njihov sistem izobraževanja. Danskim študentom ni potrebno plačevati šolnine za študij, saj jim šolnino plača država. Vsak danski študent prejme denarno pomoč, ki pa je odvisna od dohodkov družine. Pogoj za pridobitev pomoči (in da je ni potrebno vračati v primeru neuspešnega študija) pa je, da ne živijo več pri starših. Mladi prejmejo nepovratna sredstva za največ šest let, začne pa se s starostjo 18 let. Tisti mladi, ki pa so še posebej uspešni so upravičeni do prejema dodatnega plačila.

Danske univerze imajo eno najvišjih stopenj diplomantov. Kljub temu, da Danska veliko sredstev nameni mladim študentom, pa ima eno najvišjih davčnih stopenj na svetu (Noack 2015).

Na Danskem sta za pomoč mladim pri zaposlitvi pomembne predvsem dva programa, in sicer Danski model varne prožnosti in program Jamstvo za mlade.

a.) Danski model varne prožnosti

Ko interpretiramo situacijo mladih na danskem trgu dela, je pomemben faktor Danski model varne prožnosti. Danci so zelo pozitivni glede globalizacije in se ne bojijo izgube službe, saj so orientirani k iskanju novih in boljših služb. To lahko deloma pripišemo modelu varne prožnosti, ki spodbuja prilagodljivost delavcev in podjetij.

Varna prožnost sestavljata dve besedi - varnost in prožnost. Danski model pa ima še tretji element, to je aktivna politika zaposlovanja, ki skupaj s preostalima dvema elementoma tvori zlati trikotnik varne prožnosti.

Eno stran trikotnika predstavljajo fleksibilna pravila za zaposlovanje in odpuščanje delavcev, kar omogoča delodajalcem, da lahko lažje odpustijo delavce v primeru slabših razmer v podjetju in jih zaposlijo, ko se stvari na trgu dela ali v podjetju izboljšajo. Drugo stran trikotnika predstavlja varnost brezposelnih v obliki zakonsko določenih nadomestil na razmeroma visoki ravni. Tretja stran trikotnika pa je aktivna politika zaposlovanja, z namenom izboljšanja spretnosti delavcev in pridobitev dodatnega znanja na delovnem mestu (Madsen 2015).

Zlati trikotnik tako omogoča visoko stopnjo fleksibilnosti med delovnimi mesti, socialno varnost za brezposelne in aktivno politiko zaposlovanja.

b.) Jamstvo za mlade

Skandinavske države so bile med prvimi, ki so začele izvajati program Jamstvo za mlade. Danska ga je uvedla že leta 1996, najprej pa je bil namenjen samo mladim brezposelnim s starostjo 18 in 19 let, ki niso prejeli nikakršne pomoči ali denarne ugodnosti za primer brezposelnosti. V program so nato kmalu vključili vse brezposelne osebe do 30. leta starosti, kjer jim je bilo namenjeno poklicno usposabljanje in izobraževanje (Jamstvo za mlade 2014).

Cilji programa Jamstvo za mlade na Danskem so:

- omogočiti mladim, ki so brez izobrazbe da se vključijo v izobraževalni program,
- pripraviti mlade z izobrazbo na zaposlitev in
- mladim brez izobrazbe in predpogojev za začetek in dokončanje osnovnega izobraževanja, zagotoviti potrebna znanja in spretnosti za pridobitev osnovne izobrazbe.

Danska ima v primerjavi s Slovenijo nižjo stopnjo mladinske brezposelnosti. Glavne razloge za nizko stopnjo gre pripisati predvsem relativno nemotenemu prehodu iz šole v delo, ki je omogočen s sistemom dualnega izobraževanja in s široko uporabo pripravništva ter z uporabo delovnih izkušenj, ki si jih mnogi mladi pridobijo s kombiniranjem študija in krajšimi zaposlitvami. Velik pomen ima tudi Jamstvo za mlade, kjer mladim pomagajo pri pridobitvi izobrazbe in pa nizke vstopne ovire na poti do zaposlitve, predvsem zaradi nizke zaposlitvene zaščite starejših delavcev (Madsen 2015).

4.3 FINSKA

Kot v večini držav, sta dve najbolj ogroženi starostni skupini pri zaposlovanju mladi in starejše osebe. Stopnja brezposelnosti mladih (tistih pod starostjo 25 let) je bila na Finskem vedno večja glede na druge starostne skupine. Finska je solidno stopnjo rasti dosegla med leti 1970 in 1980. V povprečju je znašala 3.2 % med leti 1976 in 1989, stopnja brezposelnosti pa je bila v tem času sorazmerno nizka. Prevladujoča značilnost finskega gospodarstva v zadnjih dveh desetletjih je bila recesija, ki se je pojavila v začetku leta 1990. V tem času se je brezposelnost kljub povečani udeležbi v izobraževanju najbolj povečala pri mladih. Kot del te globoke recesije se je Finska soočala z neprimerljivo stopnjo brezposelnosti, ki je konec leta 1994 dosegla kar 18 % , takoj po letu 1995 pa se je občutno zmanjšala (Andersen in drugi 2002).

Mladi na Finskem so v glavnem dobro izobraženi. Kljub temu pa je v starosti od 20 do 29 let kar 110.000 takšnih, ki imajo končano le osnovno šolo, 55.000 mladih pa je v iskanju službe. Finska ima eno najvišjih stopenj izobrazbe, saj ima kar 84 % tistih, ki so stari med 25 in 64 let vsaj srednješolsko izobrazbo, 39 % pa jih ima terciarno (OECD 2013b).

V juniju 2014 je po statističnih podatkih na Finskem bilo 652.000 mladih v starosti od 15 do 24 let, od tega jih je bilo 354.000 zaposlenih in 92.000 brezposelnih. Tako je delovna sila mladih (zaposlenih in brezposelnih) znašala 446.000. V juniju 2014 je bila stopnja brezposelnosti mladih v starosti od 15 do 24 let 20,6 %, kar znaša 1,1 % več kot leto prej (Statistics Finland 2014).

Finska nima posebnih programov za pomoč mladim pri zaposlitvi, je pa ena izmed držav, ki tako kot Slovenija in Danska, izvaja program Jamstvo za mlade. Finska je program uvedla leta 1996, sprva pa je obsegal le mlade do 25. leta starosti, od leta 2013 pa so v program vključeni vsi mladi brezposelni do 30. leta starosti.

Razlogi, zakaj je Finska uvedla program Jamstvo za mlade so:

- preveliko število brezposelnih, mlajših od 30 let,
- preveliko število oseb, mlajših od 30 let, ki imajo samo osnovnošolsko izobrazbo,
- preveč ljudi, mlajših od 30 let, ki so brez dela in nimajo kje študirati,
- preveliko število mladih, ki prejemajo invalidsko pokojnino zaradi težav z duševnim zdravjem.

Finska je po uvedbi programa kmalu opazila pozitivne rezultate. Ukrepi v okviru garancije za mlade so povzročili povečano zavedanje o trenutnem stanju mladih in njihovih potrebah po storitvah, povečalo se je tudi sodelovanje med različnimi organizacijami. Mladi na Finskem so mnenja, da je Jamstvo za mlade pomagalo razjasniti načrte za prihodnost in povečalo motivacijo za iskanje izobraževanja in dela. Na to kažejo rezultati iz leta 2013, ko je kar 1.200 mladih našlo zaposlitev s pomočjo programa Jamstvo za mlade. Glavni cilj je bilo zaposliti 1.000 mladih, cilj pa je bil dosežen že šest mesecev pred rokom in je bil celo presežen (Youth Guarantee 2014).

4.4 ŠVEDSKA

Delovanje švedskega trga dela je na splošno zelo dobro, predvsem z vidika vključevanja ljudi na trg delovne sile. Vendar pa trg ne deluje dobro za mlade brez srednješolske izobrazbe, za tiste migrante, ki nimajo EU ozadja in za nizko kvalificirane delavce. Stopnje brezposelnosti teh skupin so precej višje od preostalih delovno aktivnih prebivalcev in so nad povprečjem Evropske Unije. Glavni oviri, da ljudje ne najdejo prostora na trgu delovne sile naj bi bili pomanjkanje sposobnosti in izobraževanja. Da bi to rešili, bi se morali tisti, ki oblikujejo politiko, osredotočiti predvsem na nadaljnjo krepitev poklicnega izobraževanja in spodbujati vajeništvo.

Skupina, ki ima zelo šibko podporo na švedskem trgu delovne sile so mladi. Kljub temu, da je stopnja zaposlenosti v starostni skupini med 25 in 64 let daleč najvišja v Evropski Uniji (82,3 % v letu 2012), Švedska uvršča v to skupino le osmino mladih v starosti od 15. do 24. leta (Žakova 2013). V letu 2013 je bilo od 156.000 mladih v starostni skupini 15-24 let, 24 % le teh brezposelnih. To je bilo blizu povprečja Evropske Unije, vendar v primerjavi s skupno

brezposelnostjo na Švedskem, ki je bila 8 % v letu 2013, je bila stopnja brezposelnosti mladih razmeroma visoka.

Nizko stopnjo zaposlenosti mladih lahko pojasnimo z njihovim visokim deležem v terciarnem izobraževanju, brezposelnost pa predstavlja za Švedsko pravi izziv, saj je v letu 2012 znašala 23,6%. Švedska ima razmeroma visoko stopnjo mladinske brezposelnosti, saj ima eno izmed najnižjih NEET stopenj v Evropski Uniji, kar pomeni, da je delež tistih, ki se ne izobražujejo, niso zaposleni in se ne usposablajo, nižji, kot delež tistih mladih, ki so vključeni v izobraževanje. Brezposelnost mladih na Švedskem je razmeroma kratkoročne narave, saj več kot polovica brezposelnih mladih dobi zaposlitev v manj kot treh mesecih, kar 75 % pa v šestih mesecih od dneva, ko je nastopila njihova brezposelnost (Žakova 2013).

Od leta 2006 ima Švedska kar nekaj strateških politik za spodbujanje zaposlovanja mladih, ena izmed glavnih pa je vzpostavitev jamstva delovnih mest za mlade v decembru 2007. Temelji na raziskavah, ki so pokazale, da se je potrebno izogibati zgodnje umestitve programa za mlade, ker lahko privede do učinka »zaklepa« in povzroči daljše obdobje brezposelnosti. Jamstvo za mlade je usmerjeno v mlade posameznike, ki so registrirani kot brezposelni in iskalci zaposlitve v javnih službah za zaposlovanje vsaj tri mesece. Temelji na področju raziskav in na posebnih razmerah na Švedskem, kjer je večina mladih brezposelna le za kratek čas. V letu 2012 je imela Švedska v povprečju 154.000 brezposelnih mladih, od katerih jih je 47.000 (skoraj tretjino) bilo brezposelnih manj kot mesec dni. Mladi so večinoma brezposelni samo za kratek čas, vendar so tisti, ki niso dokončali srednje šole v nevarnosti, da padejo v tako imenovano dolgotrajno brezposelnost.

Vsaki mladi brezposelni osebi na Švedskem je na voljo individualna podpora in finančno nadomestilo po treh mesecih po prijavi na Zavodu za zaposlovanje, s katerim jim država pomaga pri iskanju službe ali pri nadaljevanju izobraževanja (Žakova 2013).

4.5 NORVEŠKA

Države, kot so Norveška, se pogosto imenujejo »delavske družbe« ali »režimi zaposlovanja skandinavskega tipa«, saj sta plačano delo in politika polne zaposlenosti šteta kot temelja družbe. Skandinavska socialna država prispeva k maksimiziranju delovnih mest s pomočjo javnega zaposlovanja in politike povpraševanja, z aktivno politiko trga dela in z ustvarjanjem priložnosti za začasno zadržanost od dela, in sicer s plačanim starševskim in bolniškim dopustom.

Norveška država blaginje temelji na trdni zavezi k idealom enakosti, socialne pravičnosti, socialne varnosti, solidarnosti in socialne integracije. Delovna etika je zelo močna in polna zaposlenost je še vedno šteta kot osrednje sredstvo za prerazporejanje bogastva, zmanjševanja neenakosti in revščine, povečevanja samozavesti in varnega vključevanja v družbo vsem tistim, ki niso invalidi. Te osebe pa nimajo le pravice do dela, ampak obveznost do družbe za delo. Ustvarjajo gospodarsko rast, s plačevanjem davkov pa prispevajo k financiranju ogromnega javnega sektorja in tako zagotavljajo dostojno gospodarsko pomoč tistim izven trga delovne sile (Andersen 2002). Tisti, ki so na nek način izključeni iz trga delovne sile, so predvsem invalidi in hendikepirane osebe, katere so zelo omejene pri iskanju delovnega mesta.

Stopnja brezposelnosti na Norveškem je bila vedno nizka in je še vedno v primerjavi s stopnjami ostalih evropskih držav. Je relativno nizka, vendar obenem precej višja od stopnje brezposelnosti ostalega prebivalstva. Mladi spadajo med ranljive skupine in so še posebej občutljivi na spremembe, ki se dogajajo na trgu dela. Mladi, ki zaključujejo šolanje in iščejo svojo prvo zaposlitev se srečujejo s težavnim vstopom na trg delovne sile, še posebno kadar je v državi prisotna visoka stopnja brezposelnosti. Obenem pa imajo mladi ponavadi nizko delovno dobo in so med prvimi, ki jih podjetje odpusti, ko krčijo število zaposlenih v podjetju oziroma v organizaciji. Če pogledamo delež brezposelnih na Norveškem v zadnjem desetletju, je bila stopnja brezposelnih mladih, tako kot stopnja brezposelnosti na splošno, najvišja med letoma 2003 in 2005. Leto 2007 je bilo zelo profitabilno za norveško gospodarstvo, saj so beležili najvišjo stopnjo rasti BDP od leta 1985, vendar pa so se že leta 2008 pojavili kazalci, ki so nakazovali pot k recesiji in večji brezposelnosti. Jeseni leta 2009 se je stopnja brezposelnosti začela uravnavati in od takrat naprej je bila relativno stabilna. V letu 2010 je

bila stopnja brezposelnosti za osebe med 30. in 74. letom starosti 2,4%, v starostni skupini 16-29 let pa je bila 4,1 %.

Razlika med spoloma med brezposelnimi mladimi na Norveškem je majhna, čeprav je bila stopnja brezposelnosti v zadnjem desetletju višja med mladimi moškimi. Po recesiji leta 2008 se je stopnja brezposelnosti najbolj povečala ravno med njimi. Eden izmed razlogov je ta, da je za norveški trg delovne sile značilna visoka stopnja segregacije, kar pomeni, da moški in ženske delujejo v različnih sektorjih, delovnih mestih in poklicih.

Moški so v večji meri kot ženske zaposleni v zasebnem sektorju, kot so gradnja, konstrukcije in konkurenčne industrije ter so bolj izpostavljeni nihanjem v gospodarstvu, ženske pa delajo zlasti v javnem sektorju. V letu 2010 je bila stopnja brezposelnosti med mladimi moškimi 5,1 %, med mladimi ženskami pa le 3,1 %. Stopnja brezposelnosti med mladimi je leta 2012 znašala 8,6 %, delež mladih, ki so brez zaposlitve, izobraževanja ali usposabljanja pa je bil 7 % (OECD 2013c). Po zadnjih statističnih podatkih za maj 2014 je Norveška zabeležila 7,3 % stopnjo brezposelnosti mladih, kar je manj kot v mesecu aprilu, ko je znašala 8 % in manj kot leta 2013, ko so zabeležili kar 8,8 % stopnjo brezposelnosti pri mladih.

Izobrazbena struktura na Norveškem je zelo visoka, saj ima kar 82 % odrasle populacije vsaj srednješolsko izobrazbo, 38 % pa terciarno stopnjo. V letu 2011 je bilo 14 % oseb, ki so diplomirale po 25. letu starosti, vzrok za to pa je bil vpis v izobraževalne programe v kasnejših letih (OECD 2013c).

Pobude za mlade na trgu delovne sile na Norveškem

Norveška veliko vlaga v programe za pomoč mladim pri iskanju zaposlitve, še posebej tistim, ki na trg delovne sile vstopajo prvič. Izvaja kar nekaj programov s katerimi jim omogoča najti zaposlitev, izpostavlja pa bom tiste, ki so primerni za mlade iskalce dela.

a.) Jamstvo za mlade

Namen programa je zagotoviti mladim brezposelnim osebam vstop na trg dela in preprečiti dolgotrajno brezposelnost in pasivnost. Jamstvo je na začetku veljalo za vse mlade pod starostjo 20 let, ki nimajo ne službe in ne mesta v izobraževalnem sistemu. Od leta 2009 pa Jamstvo velja za vse med 20. in 24. letom starosti, ki so brezposelni 6 mesecev zapored ali več.

b.) Usposabljanje

Usposabljanje je namenjeno za splošne iskalce zaposlitve in osebe z zmanjšano delovno sposobnostjo nad 19 let. Cilj programa je boljša usposobljenost udeležencev za delovna mesta, ki so na voljo in preprečiti izključenost ljudi, ki so v negotovem položaju glede zaposlovanja in potrebujejo boljše kvalifikacije. Usposabljanje se izvaja v obliki tečaja ali pa v okviru rednega šolskega izobraževanja. Lahko se dodeli za največ deset mesecev, za tiste, ki izobraževanja še niso zaključili in sodelujejo pri usposabljanju na delovnem mestu, pa se trajanje usposabljanja lahko podaljša za največ šest mesecev.

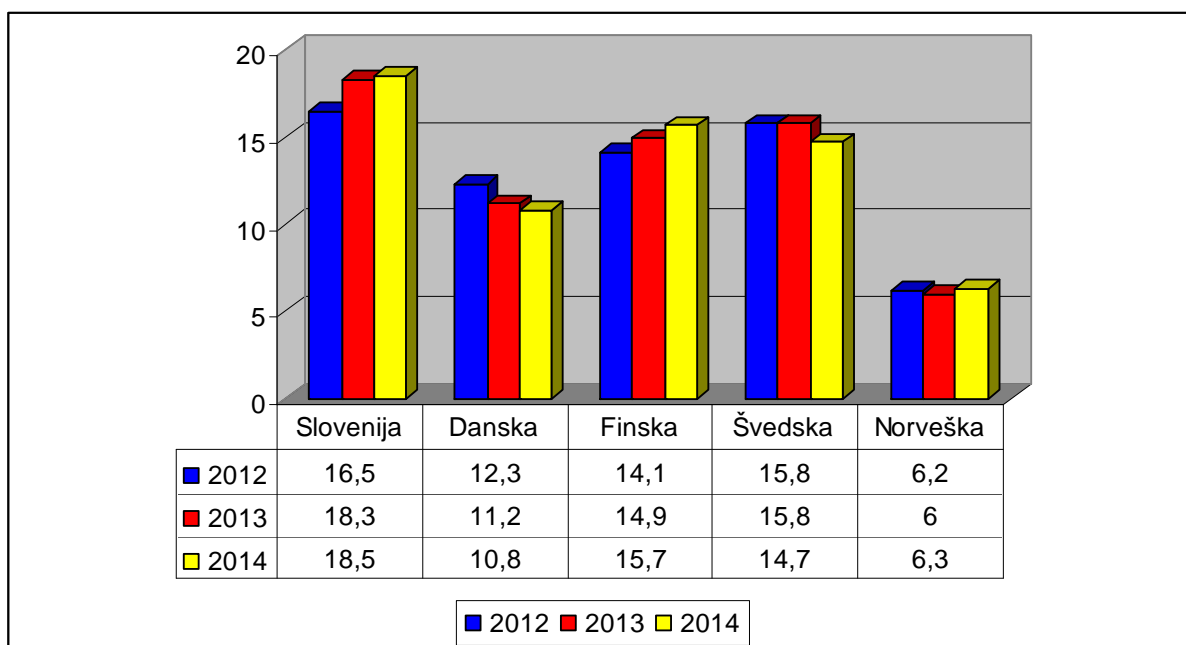
c.) »Job Club«

»Job Club« je pobuda trga dela, ki je kratkotrajna in deluje z namenom, da pomaga pri iskanju zaposlitve tistim, ki so pripravljeni za delo. Sodelovanje v programu »Job Club« je namenjeno kvalificiranim iskalcem zaposlitve (Olofsson in Wadensjo 2012).

5 PRIMERJAVA STOPNJE BREZPOSELNOSTI MLADIH MED POSAMEZNIMI DRŽAVAMI

Za mlade je prehod iz izobraževanja v zaposlitev pomemben korak na poti k njihovi neodvisnosti. Skozi leta se stopnje brezposelnosti mladih spreminjajo, na to pa vplivajo različni dejavniki. V nadaljevanju bom grafično predstavila gibanje stopenj brezposelnosti mladih v skandinavskih državah in v Sloveniji od leta 2012 do leta 2014.

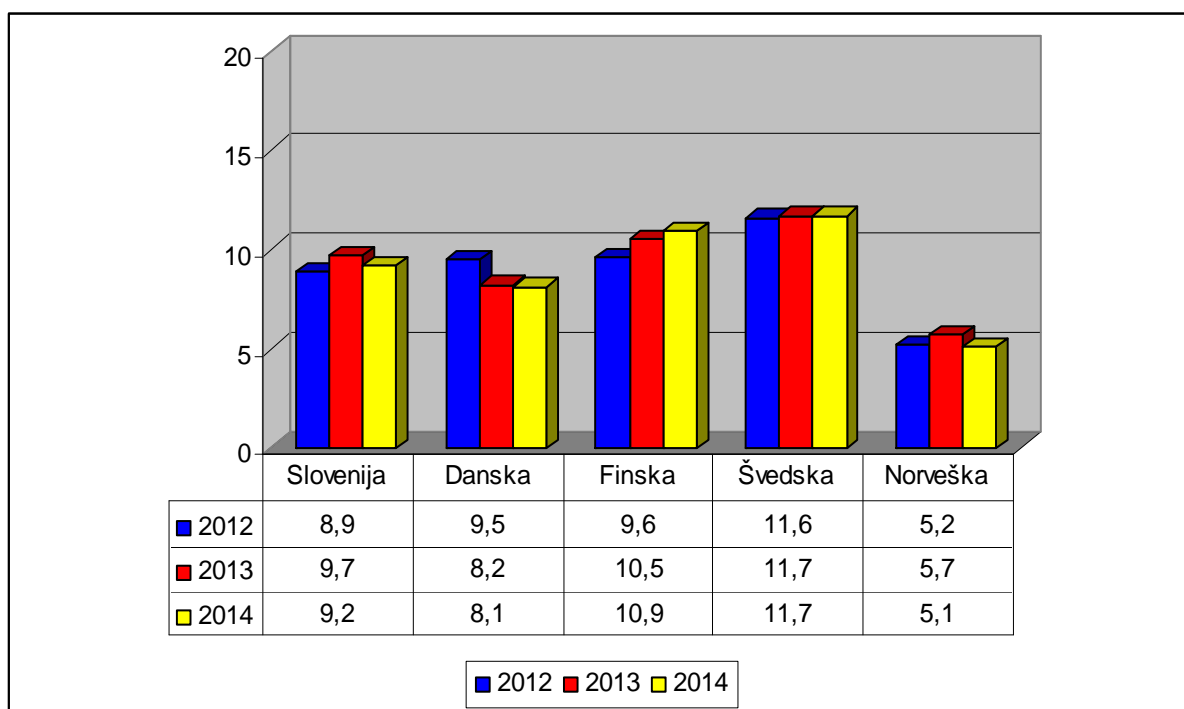
Graf 5.1: Stopnje brezposelnosti med mladimi; Primerjava med Slovenijo in skandinavskimi državami med leti 2012 in 2014

Vir: Eurostat

Iz grafa 5.1 je razvidno, da ima Slovenija najvišje stopnje brezposelnosti mladih v primerjavi s skandinavskimi državami, prav tako pa vidimo, da stopnje brezposelnosti iz leta v leto naraščajo. Leta 2012 je imela Slovenija le 16,5 % stopnjo brezposelnosti in je v dveh letih narasla na kar 18,5%. Danski je do leta 2014 uspelo zmanjšati stopnjo brezposelnosti mladih iz 12,3 % v letu 2012 na 10,8 % v letu 2014. Na Finskem se srečujejo s podobno težavo kot Slovenija – brezposelnost mladih narašča iz leta v leto, medtem ko je Norveška ena izmed najuspešnejših držav z zelo nizko stopnjo brezposelnosti, ki med leti 2012 in 2014 giblje okoli 6 %.

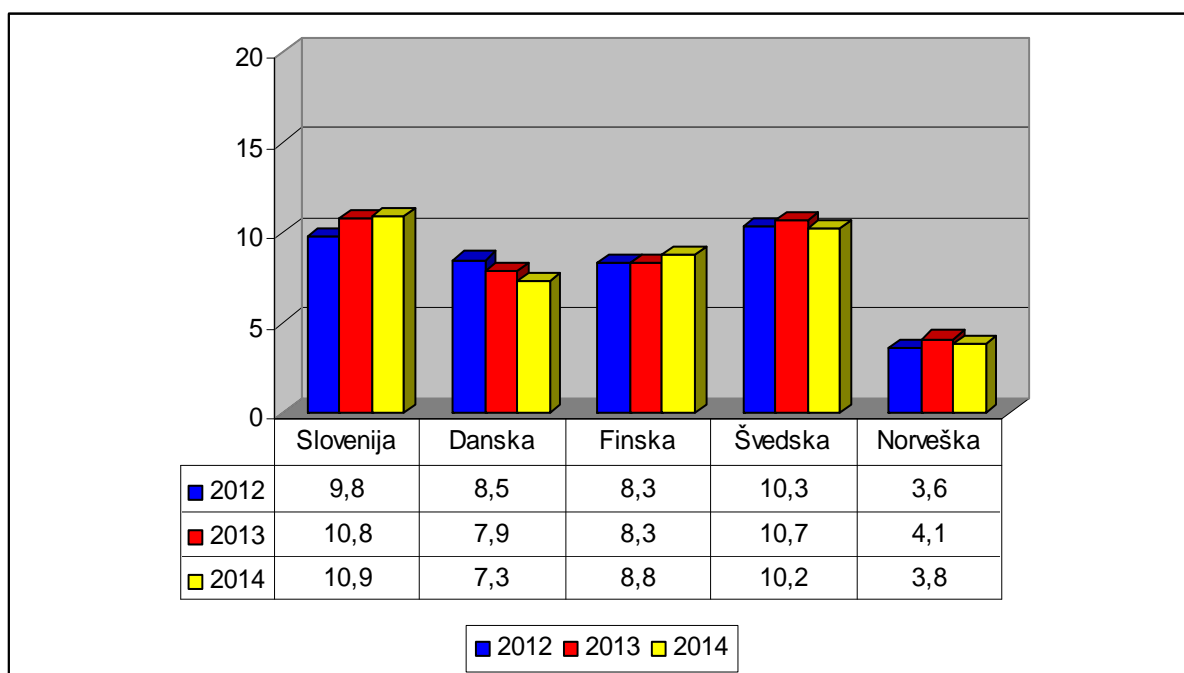
Graf 5.2: Stopnje brezposelnosti moških (15-29 let); Primerjava med Slovenijo in skandinavskimi državami med leti 2012 in 2014

Vir: Eurostat

Graf 5.2 prikazuje stopnje brezposelnosti moških v starosti od 15 do 29 let. Leta 2012 je bila v Sloveniji stopnja brezposelnosti mladih moških 8,9 %, v naslednjem letu se je povečala na 9,7 %, v letu 2014 pa malo upadla, in sicer na 9,2 %. Na Danskem so v letu 2012 zabeležili 9,5 % stopnjo brezposelnosti, v naslednjih dveh letih pa je upadla in je leta 2014 znašala 8,1 %. Na Finskem se je brezposelnost povečala iz 9,6 % v letu 2012, na 10,9 % v letu 2014. Švedska je med leti 2012 in 2014 imela bolj kot ne enako stopnjo brezposelnosti, gibala se je med 11,6 % in 11,7 %. Norveška ima že v osnovi eno izmed najnižjih stopenj brezposelnosti mladih, med moškimi pa je v letu 2012 znašala 5,2 %, leta 2013 narasla na 5,7 % in nato v letu 2014 padla na 5,1 %.

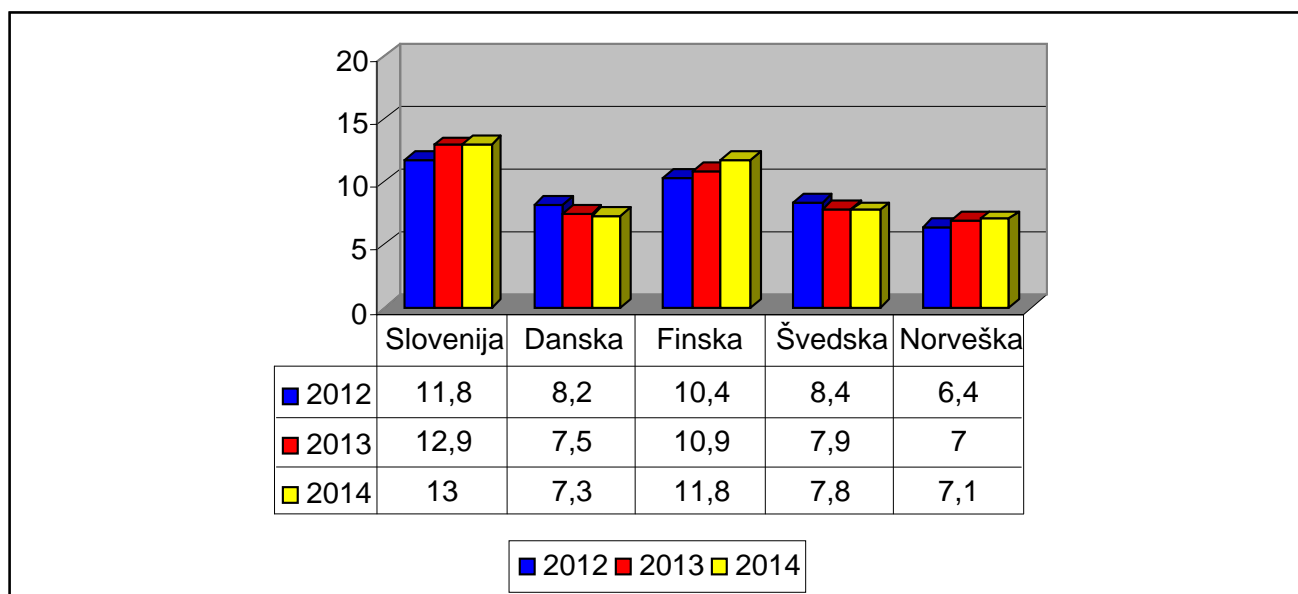
Graf 5.3: Stopnje brezposelnosti žensk (15-29 let); Primerjava med Slovenijo in skandinavskimi državami med leti 2012 in 2014

Vir: Eurostat

V grafu 5.3 imamo prikazane stopnje brezposelnosti žensk, starih med 15 in 29 let. Iz grafa je razvidno, da se je stopnja brezposelnosti žensk od leta 2012 do leta 2014 povečevala, in sicer je zrasla iz 9,8 % na 10,9 %. Na Danskem je tako kot pri moških (graf 5.2), tudi pri ženskah stopnja brezposelnosti padala, iz začetnih 8,5 % v letu 2012, na 7,3 % v letu 2014. Finska je v letih 2012 in 2013 imela enako stopnjo brezposelnosti mladih moških, in sicer 8,3 %, nato pa se je leta 2014 nekoliko povečala, na 8,8 %. Švedska je imela leta 2012 10,3 % stopnjo brezposelnosti mladih žensk, naslednje leto pa je narasla na 10,7 % in se nato 2014 zopet zmanjšalo na 10,2 %.

Graf 5.4 Stopnje NEET; Slovenija in skandinavske države od leta 2012 do leta 2014

Vir: Eurostat

Kot sem že omenila v diplomski nalogi, pomeni kratica NEET vse tiste osebe, ki se ne izobražujejo, niso zaposlene in se ne usposablajo. Iz grafa 5.4 vidimo, da najbolj izstopata Slovenija in Finska, ki imata po zadnjih podatkih za leto 2014 najvišji stopnji NEET, in sicer Slovenija 13 % ter Finska 11,8 %. Na Danskem se te stopnje manjšajo, iz 8,2 % v letu 2012 je stopnja NEET padla na 7,3 % v letu 2014. Prav tako je stopnjo NEET zmanjšala tudi Švedska, iz 8,4 % v letu 2012 na 7,8 % v letu 2014. Na Norveškem se je število tistih, ki se ne izobražujejo in niso zaposleni od leta 2012 do 2014 sicer povečalo, vendar ima Norveška še vedno najnižjo stopnjo NEET v primerjavi s Slovenijo, Dansko, Finsko in Švedsko.

6 ZAKLJUČEK IN UGOTOVITVE

Pred pričetkom pisanja diplome sem v medijih velikokrat zasledila, kako »prijazne« so skandinavske države, tako za življenje tam, kot tudi za zaposlitev. Vedno me je zanimalo ali je res vse tako briljantno kot govorijo, zato sem se odločila, da bom v svoji diplomski nalogi skušala ugotoviti, ali imajo mladi v skandinavskih državah res tako dobre možnosti za zaposlitev po končanem študiju. V diplomski nalogi sem najprej razložila pojem brezposelnost, opisala vrste brezposelnosti ter kako se ta meri, nato pa sem opisala razmere za zaposlovanje mladih v Sloveniji in v skandinavskih državah ter primerjala stopnje brezposelnosti mladih med omenjenimi državami med leti 2012 in 2014.

S pričetkom gospodarske krize, ki se je začela leta 2008, je v Sloveniji naraslo število brezposelnih oseb v starosti do 29 let. Vzrok za to so bili ukrepi delodajalcev, ki so omejevali zaposlovanje, veliko poslovnih obratov so zaprli in s tem posledično tudi odpuščali delovno silo. V naslednjih letih se stanje ni pretirano izboljšalo, šele v letih 2013 in 2014 pa se je število mladih brezposelnih nekoliko zmanjšalo. Slovenija je kot pomoč mladim pri hitrejši zaposlitvi in vstopu na trg delovne sile začela izvajati razne programe, kot so: Jamstvo za mlade, pripravništvo, štipendiranje,...

Tudi skandinavske države je leta 2008 prizadela kriza, zato so države na prvo mesto uvrstile problem brezposelnosti mladih in se zavzele za njegovo reševanje. Ko sem primerjala stopnje brezposelnosti mladih med leti 2012 in 2014 sem ugotovila, da ima Slovenija najvišje stopnje brezposelnosti (16,5 % do 18,5 %), Norveška pa je tista država, ki ima stopnjo brezposelnosti mladih najnižjo (med 6 % in 6,3 %). Norveški nato sledijo še Danska, Finska in Švedska, ki pa ima med skandinavskimi državami najvišjo stopnjo brezposelnosti mladih.

Na začetku pisanja diplomske naloge sem si zastavila tudi raziskovalno vprašanje. Zanimalo me je, zakaj imajo skandinavske države nizko stopnjo brezposelnosti mladih. Ugotovila sem, da se mladi v teh državah dlje časa izobražujejo in več časa posvetijo samemu študiju. Danska izstopa predvsem s tem, da namenja denarno pomoč mladim pod 30 let, s katero jim želi pomagati, da čim prej zaključijo izobraževanje. Posebnost Danske je v tem, da denar namenja tudi tistim, ki so brez izobrazbe z namenom, da bi si čim prej pridobili poklic in s tem prvo zaposlitev. Švedski je pri zaposlovanju mladih v največji meri v pomoč program Jamstvo za

mlade, saj so večinoma mladi brezposelni le kratek čas, več kot polovica jih dobi zaposlitev že v treh mesecih. Finska in Norveška imata zelo visoko izobrazbeno strukturo, mladi pa večinoma zaključijo študij pred 25. letom starosti. Vsem skandinavskim državam je skupno to, da veliko finančnih sredstev namenijo pomoči mladim in jim s tem omogočijo hitrejši vstop na trg dela. Prav zaradi tega imajo te države nizko stopnjo mladinske brezposelnosti in zelo visoko izobrazbeno strukturo.

Ugotovila sem, da je Sloveniji in skandinavskim državam skupno to, da vse izvajajo program Jamstvo za mlade. Najbolj uspešna pri izvajanju programa je Norveška, ki ima zelo visoko izobrazbeno strukturo (kar 82 % populacije ima najmanj srednješolsko izobrazbo), večina mladih pa diplomira pred 25. letom starosti.

Menim, da bi Slovenija morala več pozornosti nameniti problematiki mladih, ki so brez službe. Konkretno bi bilo potrebno spremeniti oziroma dopolniti izobraževalne programe, kjer bi mladi lahko pridobili več praktičnih izkušenj. Vsak letnik izobraževalnega programa bi moral vključevati vsaj dva meseca praktičnega usposabljanja. Tako bi si mladi v vseh letih izobraževanja nabrali dovolj izkušenj, da bi se nato lažje vključili na trg dela. Ena izmed rešitev so tudi kadrovske štipendije, ki jih v Sloveniji nekatera podjetja sicer omogočajo, vendar še vedno premalo. S štipendijami bi si podjetja zagotovila potreben kader, mladim pa tako omogočila prvo zaposlitev po končanem izobraževanju. Prav zaradi problema redne zaposlitve po končanem študiju se mladi v Sloveniji pogosto odločajo za ponovne vpise v razne izobraževalne programe, z namenom ohranjanja statusa študenta in s tem možnost opravljanja del preko študentske napotnice. Dolgoročno seveda to ni rešitev, saj to ne zagotavlja socialne in finančne stabilnosti mladih.

7 LITERATURA

1. Andersen, Goul Jorgen. 2002. *Europe's new state of welfare: unemployment, employment policies and citizenship*. Bristol: Policy.
2. Djernaes, Lars. 2013. *A Nordic perspective on youth unemployment*. Dostopno prek: <http://www.lline.fi/en/article/policy/20134/a-nordic-perspective-on-youth-unemployment> (8. avgust 2014).
3. *Dnevnik*. 2014. Šestletna primerjava kaže na 92-odstotno rast števila uradno brezposelnih mladih, 12. julij 2014. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/slovenija/sestletna-primerjava-kaze-na-92odstotno-rast-stevila-uradno-brezposelnih-mladih> (6. avgust 2014).
4. Eurostat. 2015. *Youth unemployment by sex, age and educational attainment level*. Dostopno prek: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (19. julij 2015).
5. Hrovatin, Nevenka. 2002. *Uvod v gospodarstvo*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
6. Jamstvo za mlade. 2014. *Kako je v tujini*. Dostopno prek: <http://www.jamstvozamlade.si/kako-je-v-tujini.html> (9. avgust 2014).
7. Madsen, Per Kongshoj. 2015. *Youth Unemployment and the Skills Mismatch in Denmark*. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/536322/IPOL_IDA%282015%29536322_EN.pdf (10. maj 2015).
8. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. 2014. *Kadrovske stipendije*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/stipendije/kadrovske_stipendije/ (9. maj 2015).

9. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. 2014. *Jamstvo za mlade*. Dostopno prek:
http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/zaposlovanje/Jamstvo_za_mlade.pdf (17. junij 2014).
10. Ministry of employment. 2014. Dostopno prek:
http://bm.dk/upload/BEM/Files/Dokumenter/Publikationer/2014/Afrapportering_Ungegarantien_230414.pdf (9. avgust 2014).
11. Nastran Ule, Mirjana. 1996. Sociološki oris mladosti/mladine. *Mladina v devetdesetih. Analiza stanja v Sloveniji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
12. Noack, Rick. 2015. *Why Danish students are paid to go to college*. Dostopno prek:
<https://www.washingtonpost.com/blogs/worldviews/wp/2015/02/04/why-danish-students-are-paid-to-go-to-college/> (18. julij 2015).
13. Nordhaus, William in Paul Samuelson. 2005. *Economics*. 18th edition. New York: McGraw-Hill Inc.
14. OECD. 2013a. *Denmark Country Note*. Dostopno prek:
<http://www.oecd.org/denmark/TALIS-2013-country-note-Denmark.pdf> (30. september 2014).
15. ---2013b. *Finland Country Note*. Dostopno prek:
http://www.oecd.org/edu/Finland_EAG2013%20Country%20Note.pdf (9. avgust 2014).
16. ---2013c. *Norway Country Note*. Dostopno prek:
http://www.oecd.org/edu/Norway_EAG2013%20Country%20Note.pdf (10. avgust 2014).
17. Oloffson, Jonas in Eskil Wadensjo. 2002. *Youth, Education and Labour Market in the Nordic Countries*. Dostopno prek: <http://library.fes.de/pdf-files/id/09468.pdf> (12. junij 2014).

18. Podmenik, Darka. 2013. *Kako do ustrezne zaposlitve? Diplomanti v času družbene krize*. Ljubljana: IRSA – inštitut za razvojne in strateške analize.
19. RTVSLO. 2014. *Brezposelnost mladih že več kot četrtnina*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/gospodarstvo/brezposelnih-mladih-ze-vec-kot-cetrtnina/331682> (6. avgust 2014).
20. Setnikar, Nejc. 2014. *Mentorstvo za mlade*. Dostopno prek: <http://mladipodjetnik.si/novice-in-dogodki/novice/2-javno-povabilo-mentorstvo-za-mlade> (18. avgust 2014).
21. Statistics Finland. 2014. Dostopno prek: http://www.stat.fi/til/tyti/2014/06/tyti_2014_06_2014-07-22_tie_001_en.html (10. avgust 2014).
22. *Statistični Urad Republike Slovenije. 2013a.* Dostopno prek: https://www.stat.si/novice_poglej.asp?ID=93 (29. september 2014).
23. ---2013b. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5652 (5. avgust 2014).
24. *Statistični Urad Republike Slovenije. 2014.* Dostopno prek: <http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=6269> (12. junij 2014).
25. Strašek, Sebastjan. 2002. *Ekonomska politika*. Univerza v Mariboru: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
26. Svetlik, Ivan. 1985. *Brezposelnost in zaposlovanje*. Ljubljana: Delavska enotnost.
27. Svetlik, Ivan, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc. 2002. *Politika zaposlovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

28. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. 2009. *Stopnja brezposelnosti*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2009/ml/4/ML-Brezposelnost_2009_Kraigher_.pdf (3. avgust 2014).
29. Youth Guarantee. 2014. *Youth Guarantee in the K-group programme exceeds expectations*. Dostopno prek: http://www.youthguarantee.fi/en/youth_guarantee/information/news/youth_guarantee_in_the_k-group_programme_exceeds_expectations.115417.news (10. avgust 2014).
30. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. 2013. *Mladi in trg dela*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/_files/4809/mladi_in_trg_dela.pdf (6. Maj 2015).
31. Žakova, Pavlina. 2013. *Sun spots on the Swedish labour market?* Dostopno prek: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/country_focus/2013/pdf/cf_vol10_issue1_en.pdf (13. avgust 2014).